By:
FORGÓ, MÓNIKA

Keywords: young farmers, early retirement, subsidies, subsidy conditions scheme, future tasks.

It can be concluded from the investigations that the current situation is rather contradictory, because even in France – where subsidies for young farmers are the most structured and comprehensive among all EU member States – the number of young farmers is falling. This confirms that subsidies are not in themselves sufficient; rather the development of a suitable social environment and atmosphere is necessary. Greater efforts, more rational measures and an increase in subsidies are required in the EU:

-Operation of a continuously maintained information system about young farmers.

-Subsidisation of a greater proportion of the necessary investments and high expenditure required for starting a farm.

-Modernisation of the early retirement institution and its more effective promotion.

-Easing the handover of farms, both socially and legally.

-Modernisation of education, training and related network development.

-Better harmonisation of measures.

-Increasing the effectiveness of the measures aimed at supporting young farmers, by better definition of the target group, e.g.: innovative agricultural development or support for those working in the field of bio-energy.

-Removal of taxation and legal/inheritance obstacles.

Creation of a more favourable environment through regional development.

A FIATAL GAZDÁK TÁMOGATÁSA MAGYARORSZÁGON ÉS AZ EU-BAN

FORGÓ MÓNIKA

Kulcsszavak: fiatal gazdák, előnyugdíjazás, támogatások, támogatások feltételrendszere, jövőbeni feladatok.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vizsgálatokból megállapítható, hogy a kialakult helyzet igencsak ellentmondásos, mert még Franciaországban is – ahol valamennyi EU tagország közül a legstrukturáltabb és a legátfogóbb a fiatal gazdák támogatása – csökken a fiatal gazdálkodók száma. Ez igazolja, hogy a támogatás önmagában nem elégséges, hanem megfelelő társadalmi közeg és légkör kialakulása is szükséges. Az Európai Unióban nagyobb erőfeszítések, racionálisabb intézkedések és a támogatások növelése indokolt:

- A fiatal gazdákról – folyamatosan karbantartott – információs rendszer működtetése.

- A gazdálkodás beindításához szükséges befektetések, magas költségek nagyobb arányú támogatása.

- Az előnyugdíj intézményének korszerűsítése, hatékonyabb ösztönzése.

- A gazdaságok átadásának társadalmi és jogi könnyítése.

- Oktatás, képzés és ezzel kapcsolatos hálózatépítés korszerűsítése.

- Az intézkedések jobb összehangolása.

- A fiatal gazdák támogatását célzó intézkedés hatékonyságának növelése, a célcsoport jobb meghatározásával, pl.: innovatív mezőgazdasági fejlesztés, vagy bioenergia terén tevékenykedők támogatásával.

- Adózási és jogi/öröklési akadályok feloldása.

Kedvezőbb légkör kialakítása vidékfejlesztéssel.

BEVEZETÉS

A versenyképességhez versenyképes emberi potenciál szükséges. Az Unió a *Liszaboni Stratégiának* megfelelően a 2007-2013-as tervidőszakra vonatkozóan a humán erőforrás fejlesztését kiemelten fontos feladatnak tekinti, és ezen belül is a fiatal gazdák „különleges" támogatását. A 2007-2013 évekre szóló EU-s agrárpolitikai program hangsúlyozza, hogy a fiatalok számára különleges kedvezményeket szükséges nyújtani

- a letelepedéshez;
- a birtokaik megszerzéséhez és szerkezetének kialakításához;
- a fiatal mezőgazdasági termelők elindulását szolgáló intézkedésként a korengedményes nyugdíjazáshoz;
- az idősebb korosztály által a fiatalokra átruházott birtokok fejlesztéséhez;
- a birtokméretek növeléséhez (az átlagos birtokméret 18 hektár).

E tanulmány keretében – ezen célokra figyelemmel – megvizsgáltam az egyéni gazdálkodók (gazdák) korszerkezetét, kiemelten a fiatal gazdák arányára, valamint a fiatal gazdák részére nyújtott

támogatások nagyságrendjére Magyarországon és az EU-15-ök tagországaiban.

Az egyéni gazdálkodók korszerkezete Magyarországon

Az 1. táblázatból az derül ki, hogy a gazdák 43%-a 60 év fölötti és a 20-40 év közötti korosztályhoz mindössze 11,6% tartozik. Ezek az arányok önmagukért beszélnek és előre vetítik az ebből következő tennivalókat is.

Politikai döntés alapján, 2001-ben kormányzati intézkedésre létrejöttek a családi gazdaságok. A rendelkezések tartalmazták ezek támogatását is, amely a 2002. évi 212,5 Mrd Ft összes agrártámogatásból 8 Mrd Ft-ot tett ki. Az összeg – nagyságrendjét tekintve – nem számottevő, mint ahogy a nagyobb támogatás reményében „szerveződött" mintegy 15 ezer családi gazdaság sem. Az Unióban ilyen külön támogatások nincsenek, így ezek Magyarországon is megszűntek, amelynek „eredményeként a mesterségesen létrehozott" gazdaságok több mint 1/3-a azóta meg is szűnt.

1. táblázat

Egyéni gazdák korcsoportok szerinti aránya Magyarországon 2003-ban

(M. e.: %)

Területi egység	Korcsoport kategória (év)								Összesen
	14-19	20-29	30-35	36-39	40-49	50-59	60-64	65 év felett	
Közép-Magyarország	0,02	1,88	4,15	3,92	19,10	26,88	14,25	29,80	100,0
Közép-Dunántúl	0,07	1,95	4,11	4,43	20,16	26,57	13,47	29,23	100,0
Nyugat-Dunántúl	0,04	1,69	3,70	3,57	20,52	25,96	12,32	32,21	100,0
Dél-Dunántúl	0,06	0,06	1,96	4,80	4,86	21,33	25,77	12,31	100,0
Észak-Magyarország	0,03	1,90	4,51	4,63	19,73	26,64	12,86	31,70	100,0
Észak-Alföld	0,03	2,36	5,57	5,27	21,67	24,29	12,04	28,77	100,0
Dél-Alföld	0,05	2,58	5,31	4,68	20,46	24,43	12,02	30,48	100,0
Összesen	**0,04**	**2,15**	**4,82**	**4,63**	**20,62**	**25,15**	**12,52**	**30,02**	**100,0**

Forrás: KSH, Magyarország mezőgazdasága 2003

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2002-ben felmérte a családi gazdaság vezetőinek korszerkezetét, amit a 2. táblázat tartalmaz. Ebben a körben a fiatal gazdák (18-40 év közöttiek) aránya, amely 30%-os, jobb, mint általában az egyéni gazdák esetében.

Az egyéni gazdálkodók körében, a kedvezőtlen korszerkezet, a rendszerváltással, a politika által vezérelt elaprózódott birtokszerkezet kialakulásával jött létre. A fiatal agrárértelmiség – a fiatal gazdák – számára ezen birtokstruktúra melletti „gazdálkodás" nem vonzó, a jövőjük szempontjából nem jelent perspektívát. Az 1970-80-as évek agrárértelmiségének többsége sajnos kivonult a mezőgazdaságból, a fiatalok önálló mezőgazdasági vállalkozóként elenyészően kis számban jelennek meg.

Amint az a 3. táblázatból látszik, kevés fiatal gazda élt a támogatás lehetőségével.

Az egyéni gazdálkodók képzettségi színvonala

Sajnálatos módon nem jobb a helyzet a humánerőforrás másik fontos elemét, a mezőgazdasági képzettséget tekintve sem, amelyet a 2003. évi adatok alapján a 4. táblázat tartalmaz.

2. táblázat

Családi gazdák életkor szerinti megoszlása

2002. évben betöltött kor években	Százalékos arány
18-20	0,34
21-25	3,61
26-30	6,95
31-40	18,91
41-50	30,62
51-60	24,29
61. éven felül	15,27
Összesen	**100,00**
Válaszoltak (gazdaság)	13 842
Válaszadók aránya a regisztráltak százalékában	**87,05**

Forrás: FVM nyilvántartása

3. táblázat

A fiatal gazdák részére nyújtott támogatás mértéke

Támogatási év	Támogatást igénybe vevők száma	Támogatás összege Millió Ft	Támogatást igénylők és támogatáshoz jutók aránya %
1998	110	441	68
1999	99	2 266	70
2000	30	55	50
2001	36	294	59
2002	22	186	63
2003	62	796	62
Összesen	**364**	**4 036**	—

Forrás: FVM nyilvántartása

4. táblázat

Mezőgazdasági képzettségűek összetétele

(M. e.: %)

Országosan	Legmagasabb mezőgazdasági végzettség					Összesen
	Nincs semmilyen végzettség	Gyakorlati tapasztalat	Alapfok	Középfok	Felsőfok	
%-os arány	8,49	79,07	4,82	5,50	2,12	100,0

Forrás: KSH, Magyarország mezőgazdasága 2003

Az egyéni gazdálkodók több mint 87%-a még alapfokú mezőgazdasági végzettséggel sem rendelkezik, közép- és felsőfokú végzettsége mindössze 7,12%-nak van. A gazdálkodók új piaci körülményekhez való alkalmazkodó és kezdeményező készsége nem megfelelő.

A gazdaságilag fejlett országokban a mezőgazdaság vállalkozói jellege erősödik, miközben fokozatosan háttérbe szorulnak a hagyományos családi gazdaságok. Különösen jellemző ez az USA-ban – ahol a vidékfejlesztési támogatások keretében kiemelt támogatásoknak tekinthetők a vállalkozást segítő támogatások – és az EU is csak lassítani tudja ezt a folyamatot (*Popp, 2001; Szűcs, 2002*). Az ún. hagyományos családi gazdaságok Magyarországon is folyamatosan megszűnnek.

Sajnálatos módon a kialakult gazdálkodási struktúra inkább politikai, mint gazdasági (érdekeltségi) motivációk hatására jött létre. Ezzel függ össze, hogy a gazdák egy részének gondolkodására és mentalitására a politikai logika érvényesül erőteljesebben. „Ha gond van a gazdálkodásban, a termékek értékesítésében, az az egyébként mindenre felkent kormányzat hibája, és ennek oka ezentúl a kevés támogatás". Ez a helyzet nem biztató.

Az éleződő versenyben és a fennálló versenyhátrányban mindez a magyar gazdák „kódolható vereségét" jelenti. Ez az öregedő korösszetételű és képzettségű gazdatársadalom nemigen képes a változásra, a váltásra, nem fogékony a termelői szerveződésre, szövetkezésre. Szemléleti, humánpolitikai, a tudományt előtérbe helyező, sürgető a fiatalok vállalkozását segítő paradigmaváltás.

Olyan vállalkozást ösztönző támogatása szükséges, amely felkeltheti a fiatal korosztály – fiatal közgazdasági és agrárszakemberek – mezőgazdaság iránti érdeklődését. „Meg kell szerettetni a fiatalokkal a vidéket, fel kell ismerniük, hogy ők lehetnek azok, akik megőrzik és átörökítik a hagyományokat a következő generációnak a mezőgazdaságon keresztül." (*Allemenno, 2005*). Különleges támogatással, kedvezményes földvásárlás lehetőségének a megteremtésével célszerű felgyorsítani a birtokstruktúra átalakítását. Ezzel párhuzamosan 2006-ban be kell vezetni a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben támogatható korengedményes nyugdíjazás támogatását, amely előmozdíthatja a fiatal gazdák részére történő vagyonátadást.

A fiatal szakemberek körében a potenciális utánpótlás talán rendelkezésre állna. Megvizsgáltam a mezőgazdasági felsőfokú szakirányú képzésben résztvevők számának alakulását, amit az 5. táblázat tartalmaz.

5. táblázat

Mezőgazdasági felsőfokú képzésben résztvevők számának alakulása

Hallgatók száma	1990/91	2000/01	2004/05
Mezőgazdasági szakon összesen	5 032	14 680	12 350
Mezőgazdasági nappali szakon	4 416	9 400	7 029

Forrás: www.om.hu

Sajátos társadalmi ellentmondás, hogy az évente végző mintegy 7000 fiatal szakember mindenhol máshol, csak nem a termelőszférában – vagy ahhoz

közel – keresi maga számára az egzisztenciát, a jövőt, a boldogulást, miközben egyre nehezebb számára az íróasztalhoz közeli elhelyezkedés. Ennek nyilvánvalóan több oka lehet:

- A megélhetés, az önmegvalósítás, a kreativitás lehetőségének beszűkülése.
- A szakma belső kohéziójának és érdekérvényesítő képességének jelentős gyengülése.
- A jelenleg sem megállított leépülési folyamat az agrárágazatban. (A '70-es években, amikor a mezőgazdaság a világszínvonalhoz közel volt, a szakemberek oda vonzódtak.)
- A felsőoktatás tömegoktatássá válásával összefüggő okok.
- A képzés elsősorban nem gyakorlati irányultságú.
- Az agrár-felsőoktatás keretében a gyakorlati oktatás bázisának és színvonalának jelentős mértékű visszaesése.

A fiatalok számára – a képzés színvonalának javítása, irányultságának változtatása mellett – jövőt és megélhetést kell biztosítani a mezőgazdaságban. Ennek többek között – az USA példáját felhasználva – a mezőgazdasági vállalkozásokat segítő támogatási rendszer működtetése lehet az egyik útja.

FIATAL GAZDÁK AZ EU-15-ÖKBEN

Az Európai Unió már az 1990-es évek elején felismerte a gazdák elöregedő társadalmának problémáját, ezért 1994-ben támogatási lehetőséget biztosított a gazdaságok idősebb generációtól a fiatalabb generáció részére történő átadásához, az indulási támogatás, valamint az előnyugdíjba vonulás lehetőségének megteremtésével. A statisztikai adatok azonban azt mutatják, hogy az eddig tett intézkedések nem hatásosak és nem érték el a kívánt eredményeket.

Az Európai Unió tagországaiban a gazdaságok száma az utóbbi években csökkent. A korábban 12 tagországot számláló EU-ban 1990 és 1997 között a farmok 19%-a szűnt meg, amellyel párhuzamosan a gazdaságok átlagos mérete folyamatosan nőtt, az 1990. évi 13,3 hektárról 1997-re 18,4 hektárra. Az EU-ban a gazdaságok 98%-a családi gazdaság.

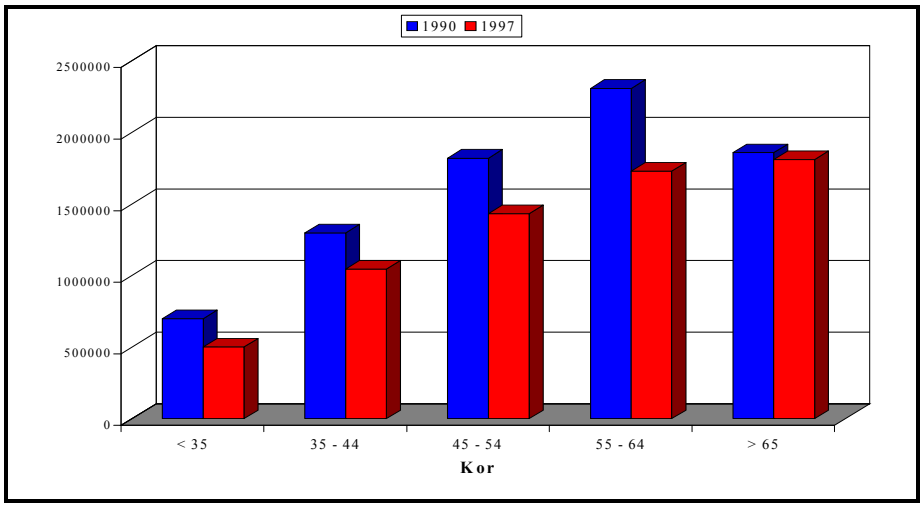
A fiatal gazdálkodók száma (a 35 év alatti korosztály) a 90-es években jelentősen csökkent, miközben a 65 éven felüli korosztály esetében a csökkenés nem éri el a 3%-ot, ami azt jelenti, hogy az idősebb generáció nem megy el nyugdíjba, illetve a gazdaságot nem adják át a fiatalabb generációnak. A fiatal gazdák aránya az 1990. évi 8,8%-ról 1997-re 7,7%-ra csökkent. Talán a lehetőségek hatékony kihasználásának köszönhetően, ez a csökkenés 2002-re megállt. Eközben a 65 éven felüli korosztály aránya 23,3%-ról 28,9%-ra nőtt.

Az újabb adatok arra utalnak, hogy a fiatal gazdálkodók a nagyobb méretű és teljesítmény elérésére képes gazdaságokat irányítják. Következésképpen az agrárpolitika fő célkitűzéseit azon gazdaság-típusok előfeltételeinek megteremtésére célszerű alapozni, amelyek iránt a fiatalok nagyobb érdeklődést tanúsítanak.

Tagországonként elemezve megállapítható, hogy a legtöbb EU országban a fiatal gazdálkodók számában csökkenés tapasztalható. (Kivétel a négy déli állam és Írország.) A fiatalok körében legnagyobb gondot a gazdálkodás beindításához szükséges felszerelések, eszközök megvásárlásának és a pályakezdéssel kapcsolatos egyéb kiadások finanszírozásának problémája okozza, és az eddig alkalmazott kiegészítő beruházási támogatásoknak sincs meg a megfelelő hozadéka.

1. ábra

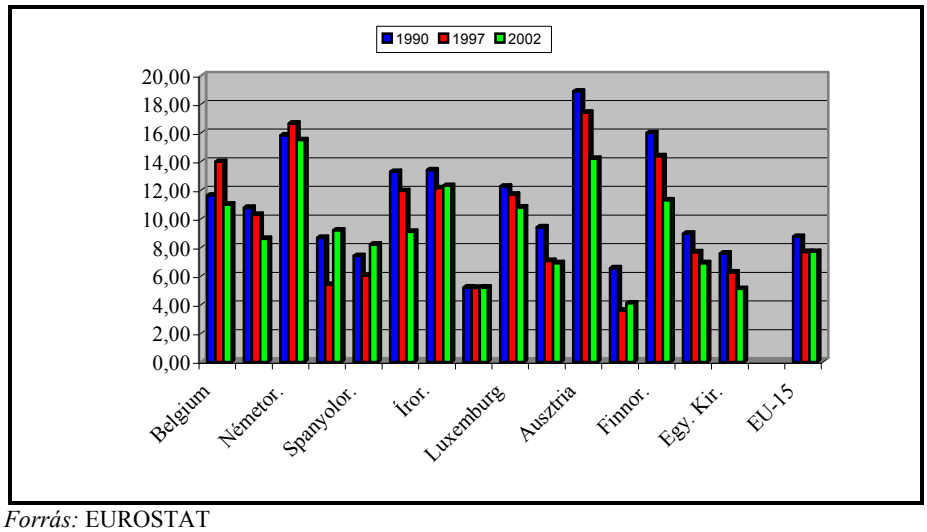
A gazdálkodók korosztály szerinti megoszlása az Európai Unióban

Forrás: EUROSTAT

2. ábra

A fiatal (35 év alatti) gazdálkodók %-aránya az EU-15-ökben

Forrás: EUROSTAT

FIATAL GAZDÁK TÁMOGATÁSA A 90-ES ÉVEKBEN

A tagországok az EU támogatási rendszere keretében a gazdálkodás beindításához szükséges felszerelések és egyéb kiadások finanszírozására támogatást nyújthattak a 40 év alatti fiatal gazdák részére. Ebben a tagországok megfelelő mozgásteret, döntési jogosultságot kaptak. Ezeknek a támogatásoknak a főbb elvei és feltételei a következőkben összegezhetők:

- A fiatal gazda a gazdaság vezetője.

- Mind a férfiak, mind a nők esetében főfoglalkozásként kellett a gazdálkodást végezni (a nem agrárjellegű tevékenységfajták a gazda teljes munkaidejéből 50%-nál nagyobb hányadot nem vehetnek igénybe).
- A fiatal gazdának megfelelő szakmai képesítéssel kellett rendelkeznie.

A gazdálkodás beindításának támogatása kiterjedhet:

- Egyszeri „prémium" kifizetésére, amit évente, legfeljebb öt éven keresztül folyósítottak. A tagországok választhatták azt a megoldást is, hogy bizonyos összeget a fiatal gazdák által igénybe vett kölcsönök kamattámogatásaként ítélik oda.
- Kamattámogatásra, amelynek futamideje nem haladhatta meg a 15 évet.

A tagországok – bizonyos feltételek megléte esetén – a „tárgyi ellátottság feljavításának terve" keretében eszközölt beruházásokra kiegészítő beruházási támogatást is nyújthattak a fiatal gazdák részére.

Olaszországban például mind a gazdálkodás megindításához szükséges felszerelésekre és egyéb – a gazdálkodással összefüggő – kiadásokra, mind pedig beruházásokra nyújtottak támogatást. Alkalmazták az alsó korhatárt, mint előírást, amit 18 évben határoztak meg, a felső korhatár pedig – régiónként változva – 35-40 év között alakul. Egyes körzetekben egyetemi szintű diploma, vagy 3 év szakmai gyakorlat megléte is szükséges előfeltétele volt a támogatás elnyerésének. Az olasz kormány javítani kívánt a fiatal gazdák letelepedésének és vállalkozás alapításának feltételein. A fiatal vállalkozók ún. megfigyelő állomását hozták létre, amely monitoring rendszeren keresztül folyamatosan figyelemmel kíséri helyzetüket és tevékenységüket. Az olasz kormány a föld „átadását" könnyítendő enyhítette a lízing és a földbérlet szabályainak szigorát is és kedvező adózási, valamint fiskális választási lehetőségeket is felkínálnak.

FIATAL GAZDÁK TÁMOGATÁSA 2000-2006 KÖZÖTT

Az Európai Unió az agrárpolitikai céloknak megfelelő reformok mentén a versenyképesség javítása érdekében kiemelt feladatként határozta meg a humánerőforrás javítását. A fiatal gazdálkodók számára nyújtandó kedvezmények nem csak vállalkozásuk megalapítását könnyíthetik meg, hanem gazdaságaik beindítása után a birtokok szerkezeti átalakítását is. Ezek a támogatások kiegészültek azzal a követelménnyel, hogy a gazdaságnak bizonyíthatóan gazdaságilag életképesnek kell lennie, valamint meg kell felelnie az alapvető környezetvédelmi, higiéniai és az állatjóléti elvárásoknak. Ezeket figyelembe véve a tagországok többségében változtatás nélkül folytatják a korábbi gyakorlatot.

A Közös Agrárpolitika reformjának a fiatal gazdákra gyakorolt összhatását még nehéz felmérni, várhatóan azonban kedvező lesz.

Franciaországban 1993-2000 között a 45 évnél fiatalabb gazdák aránya 35%-ról 32%-ra csökkent, amely csökkenés a legmagasabb az EU-ban. Egy 90-es években végzett francia felmérés szerint a gazdálkodást indító fiatal gazdák nagy arányban (kb. 30%) – több más országgal ellentétben – azt nyilatkozták, hogy támogatás nélkül nem fogtak volna mezőgazdasági tevékenység végzésébe. Mindezek mellett, vagy talán ezért, Franciaország költi magasan a legtöbbet a „fiatalításra", melynek keretében 8 ezer fiatal gazda támogatását tervezik évente.

6. táblázat

Fiatal gazdák induló támogatására tervezett összegek az EMOGÁ-ból 2000-2006 között

Tagországok	Összes közkiadás (millió euró)	EU hozzájárulás (millió euró)	EU hozzájárulás aránya (%)
Belgium	87,5	38,7	44,2
Dánia	52,6	26,3	50
Németország	na	39,4	75*
Görögország	254,9	176,7	70
Spanyolország	477,9	277,7	58
Franciaország	1 882,3	828,4	44
Írország	25,4	12,7	50
Olaszország	na	382,7	60*
Luxemburg	15,9	4,3	27
Hollandia**	-	-	-
Ausztria	26,1	6,8	26
Portugália	179,3	134,5	75
Finnország**	-	-	-
Svédország	43,2	10,8	25
Egyesült Királyság**	-	-	-
Összesen	**3 878**	**1 939,0**	**50**

Forrás: A tagországok vidékfejlesztési és regionális programjai 2000-2006
* 1. célterületen
** Nem indították el az intézkedést.

EGYÉB, A FIATAL GAZDÁK RÉSZÉRE SEGÍTSÉGET JELENTŐ INTÉZKEDÉSEK

Számos, a KAP keretében működő közöspiaci szervezet működtet olyan EU-s pénzalapokat, amelyekből a gazdákat különböző célok érdekében támogatják. Ezek egyes esetekben lehetőséget teremtenek a tagországok számára, hogy a hátrányos helyzetben lévő gazdák csoportjait – beleértve a fiatal gazdákat is –, előnyben részesítsék.

Az EU a tagállamok számára *lehetőséget nyújt a korábbi LEADER keretében arra, hogy programok készüljenek a fiatal gazdák támogatására*. Erre példaként szolgálhat az a program – amelyet Délnyugat-Angliában valósítottak meg –, amely számítógép- és internet-használói képzést indított a fiatal gazdák által látogatott klubokban. Az új LEADER+ keretében a nők és a fiatal gazdák némi előnyt élveznek.

A tagországokban az intézkedések és rendszerek változatos sokaságát működtetik a fiatal gazdák közvetett támogatására. Három, alapvető jelentőségű intézkedés-típus létezik. Az első, egyfajta strukturális fejlesztés megvalósítása ott, ahol *a mezőgazdasági termelékenység* javítása kiemelten fontos cél. Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország és Luxemburg különösen aktívak az ifjú gazdák ilyen jellegű támogatásában. A második a *térbeli/környezeti jellegű megközelítés*. Olyan tagországok, mint Németország, Hollandia és az Egyesült Királyság a gazdálkodás hatékonyságának növelését segítő, általános intézkedésekre helyezik a hangsúlyt, pl. az oktatásra és a szakképzésre miközben különös figyelmet fordítanak a vidék fejlesztésére is. A

harmadik intézkedés-csokor pedig *szociális megközelítés*, amely Görögországban, Írországban, Olaszországban, Portugáliában és Spanyolországban élvez elsőbbséget. Megkísérlik javítani a gazdaságok szerkezetét anélkül, hogy ezzel szociális problémákat okoznának, mint amilyen pl. a súlyos munkanélküliség.

FIATAL GAZDÁK INDULÓ TÁMOGATÁSA 2007-2013 KÖZÖTT

Az EU 2007-2013 tervezési periódusra szóló vidékfejlesztési rendelete a fiatal gazdálkodók támogatásának feltételeit is tartalmazza. A korábbi szabályozás kiegészül az üzleti terv benyújtásának kötelezettségével, a támogatás összege megemelkedik 55 ezer euróra, amelynek formája: tőketámogatás max. 40 ezer euró, vagy kamattámogatás, tőkésítve max. 40 ezer euró, de lehet kombinálva is, mely esetben max. 55 ezer euró támogatás nyújtható.

Amennyiben a gazdaságok korszerűsítésére irányuló beruházás hegyvidéken, illetve Natura 2000, vagy hátrányos helyzetű területeken valósul meg, a támogatás mértéke a bekerülési költség max. 60%-a (egyéb esetben csak 50), egyéb más területeken 50%-a (egyéb gazda esetében csak 40) lehet. Látható, hogy az eddigi eredménytelenség ellenére az EU nem sokat változtatott az eddigi koncepción.

A FELMERÜLT PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA

Alapvető probléma, hogy *hiányoznak fontos átfogó információk*, amelyek a fiatal gazdálkodók helyzetét akár nemzeti, akár EU-szinten megismerhetővé tennék, amely nem kis tétlenséget okoz a *fiatal gazdák problémáinak kezelésében*. Ezért nagyobb erőfeszítéseket kell tennie annak érdekében, hogy a fiatal gazdákra vonatkozó alap-adatbázisa javuljon. A tagállamok által kötelezően benyújtandó éves adatszolgáltatása és az ezekből nyert információk nem megfelelőek.

A gazdálkodás beindításához szükséges forrás hiánya képezi a fiatalok számára a legnagyobb nehézséget és ez várhatóan a jövőben is így marad (a földvásárlás, bérleti díjak, a gépi felszerelések, az örököstársaktól történő kivásárlásból eredő adósságterhek; és a termelési jogok megvásárlása stb.). A tagországokban eltérő mértékben jelentkeznek a jogi és fiskális korlátok.

Az idős korúakkal ellentétben a fiatal, potenciális agrártermelők választás elé kerülnek, vajon belefogjanak-e az önálló gazdálkodásba, vagy sem. Európa sok vidéki térségében tapasztalható hátrányos helyzet az infrastruktúra, a gazdasági aktivitás és a társadalmi élet területén. Ma a mezőgazdasággal való foglalkozás a legkevésbé vonzó választási lehetőségek közé tartozik. A kép változó, regionális különbségekkel teli, aminek részét képezi az is, hogy egyes (gyakran igen kieső, távoli) területek jelentős egyéb – közlekedés, közintézmények hiánya stb. – problémákkal küzdenek.

A problémák közül kiemelkedik: az általánosan tapasztalható bizonytalan gazdasági helyzet, illetve a közvéleményben a gazdálkodásról kialakult előnytelen kép.

Egyes tagállamokban (pl. Hollandiában és az Egyesült Királyságban) szinte alig alkalmazzák az EU által felkínált támogatási lehetőségeket. Mások (pl. Európa déli részén elhelyezkedő egyes tagállamok) elsősorban a mezőgazdaság korszerűsítésére helyezik a hangsúlyt és a fiatal gazdák támogatása háttérbe szorul. Egy harmadik ország csoport (beleértve Belgiumot, Dániát és Franciaországot) aktív szakmapolitikával igyekezik a fiatalok vállalkozásainak segítését és ennek megvannak az eredményei is. Sajnos a fiatal agrárgazdálkodók támogatására hivatott EU- és nemzeti közvet-

len intézkedések egyfelől meglehetősen korlátozottak, másfelől egyes tagállamok a meglévő lehetőségeket sem használják ki.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Giovanni Allemeno előadása, Európai Unió Agrárgazdasága, 2005. 10. évf. 9. sz. – (2) Popp József (2001): Agrárszabályozási rendszer értékelése és továbbfejlesztése 2002-re. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium – Agrárkutató Intézet közös kiadványa, 1-112. pp. – (3) Szűcs István (2003): Birtokpolitika, üzemi struktúra a magyar mezőgazdaságban. SZIE Gazdaság és Társadalomtudományi Kar kiadványa, Gödöllő, 29-99. pp. – (4) Jelentés az agrárgazdaság 2004. évi helyzetéről. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium kiadványa, 2005 – (5) Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2004. évi felmérése az állattartási támogatás megállapításához. – (6) Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Gazda Regisztrációs adatbázisa, 2002. – (7) Commission of the European Communities DG Agriculture: Ex-post evaluation of measures under (EC) No 950/97 on improving the efficiency of agricultural structures, Final report, Submitted by Agra CEAS Consulting, Brussels, August 2003 – (8) Council Regulation (EC) No 1257/1999 of 17 May 1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) and amending and repealing certain Regulations – (9) www.om.hu